

Vajda János

A horizont

jelentősége a tájképben

A tájképek nagy része nyílt, széles távlatot befogó kép. Ezek mindegyikén fontos meghatározó elem é a föld vagy víz találkozási vonala, a horizont. Ez a vonal ellenmondást hordoz magában: a végtelen terek találkozási vonala, a végtelennek vizuálisan elérhető, illetve ábrázolható határa. A természet folyamatosan jelenlévő illúzióinak egyik misztikuma. Ennek képi érzékelése a legizgalmasabb tájfotográfiai feladatok közé tartozik.

Az eredeti felvételen a horizont vonala még a klasszikus alsó harmadba került, de maga a látvány inkább a 16:9-es képformátumnak felelt meg, így alsó vágással egy kissé alább került, de ezzel látványosan hangsúlyossá is vált az égen a finom párajáték. A homokpadon lévő sűrű apró fehér foltjai mágnesként vonzzák a szemet, ezzel ellensúlyozzák a fák súlyos tömbjét, és jó helyen rögzítik a szemet is. Az ég kékjét polarizációs szűrővel lehetett megfelelő tónusban visszaadni.

2. kép

● A képen bőven van látnivaló, ugyanakkor a pontosan alsó harmadba helyezett súlyvonal (a mezőszél) és a bal alsó súlypontban lévő virágos fa megteremti a kép egyensúlyát, dacára a rajzos felhőzetnek és az elől legelő állatoknak is. Akárhová is kalandozik a szemünk, előbb-utóbb azon a fán pihen meg, ahonnan át is tekinthető szemmozgás nélkül a kép.

● Amikor elfogadott a középen megosztott kép, hiszen a két fél összetartozik, még ha egymáshoz képest eltérően is látszanak a képen. A vágással erőteljesen oldalra helyezett fa billenti ki a képet a sematikus állapotból.

3. kép

A valóságot szemlélve szemünk a táj előtere és az ég végigpásztázása után a horizonton nyugszik meg, egy stabil, ott elhelyezkedő elemre összpontosítva (2. kép). Egy képet szemlélve ugyanezt tesszük. Ezért a horizont képen belüli helyzete döntő fontosságú.

Az ókori egyiptomiak fektették le – a mai napig a művészetek és az építészet egyik legalapvetőbb arány meghatározását – az „arany-metszés” szabályát. Két egymáshoz tartozó, de eltérő méretű elem akkor van arányban egymással, ha a kisebb úgy aránylik a nagyobbhoz, mint a nagyobb az egészhez.

Ennek megfelelően egy kép arany-metszésvonalai a függőlegesen és vízszintesen három egyenlő részre osztó két-két vonal közepében húzódnak, míg ezek metszéspontjai a kép súlypontjai is egyben (1. ábra). Ez a legalapvetőbb elrendezési elv, amelyet szem előtt tartva arányos, nyugalmat sugalló kompozíciókat fényképezhetünk.

A középen – akár függőlegesen, akár vízszintesen – végighúzódo horizontvonal (illetve választóvonal) azért nem szerencsés, mert a két egyenlő részre osztott képből nem derül ki, hogy melyik a hangsúlyosabb rész. A 2. ábrán jól látható, hogy a még eltérő tónusú, de egyenlő méretű részek közül sem lehet eldönteni, melyik a hangsúlyos. Egy képen gyakorlatilag két (vagy jelen esetben négy) különálló képet láthatunk. Nagyon kevés az olyan eset (leginkább tükröződések együtt fotózása), amikor helyén való a kép közepén futó horizont (3. kép).

Az, hogy a horizont vonala melyik arany-metszésvonalhoz essen közelebb, minden esetben azon múlik, hogy az adott képnek melyik a tartalmilag hangsúlyosabb része. Az arányos ábrázolástól, a szabályoktól való eltérés meg-

● A kékes összhatású, érdekes felhőrajzú kép felső része erőteljesebb. Ezt lehetett tovább növelni a 16:9 oldalarányú vágással a sárgás előtér rovására. A vékony felület így nem kiegyenlíti, hanem erősíti az ég hatását. A két kiugró fa, és a közöttük húzódo mélyedés törést visz a két réteget elválasztó hegyvonulatba, ezzel tartva egyensúlyban a képet, hiszen a szemünk is ezen a ponton talál „megnyugvást”. Ebben nagyban segít a felette lévő, szinte világító felhő.

4. kép

engedett, olykor kívánatos is, de mindenkor csak a kép tartalmát erősítő esetekben. Az eltúlzott arányú ábrázolás sokszor feszültebbé, nyugtalanabbá, ugyanakkor egyedivé és hangsúlyosabbá is teheti a képet. Tehát mindenképpen érdekesebb képi hatást érhetünk el, ha a horizontvonalat feljebb vagy lejjebb toljuk az arany-metszésvonalától a kép széle felé. Ez indokolt is minden olyan esetben, amikor a kép valamelyik része tartalmilag jóval hangsúlyosabb a másiknál (4. kép). Például egy szép, rajzos felhőzetű eget érdemes nagy felületben megjeleníteni a képen, különösen akkor, ha az előtér amúgy

1. ábra

1a ábra

érdektelen, csupán a tér érzékeltetése miatt helyezük el a kép alsó, elenyésző részén. Ezzel szemben, a gazdag, vagy érdekes tartalmú előterek hangsúlyozását a kép felső harmadába helyezett horizonttal lehet hangsúlyozni (5. kép). Érdektelen vagy felhőtlen ég esetében akár egészen túl előlé tolvá. Ilyenkor azonban a súlypontok is kijjebb tolnak, arányosan a horizontvonal fel- vagy letolásának mértékével (1a ábra).

A horizonton elhelyezkedő elemek – függetlenül a másol fel-lelhetők méretétől és színétől – önkéntelenül vonzzák a szemet. A 3. ábrán jó látható, hogy a bal felső súlypontban elhelyezkedő nagyobb fehér kör ellenére a horizontot jelképező vonalon, a jobb alsó súlypontban lévő kisebb határozottabban köti meg a szemet, mivel a horizonton helyezkedik el. Egy (táj)kép szempontjából tehát akkor jó a kompozíció, ha a horizonton olyan elem található, amelyik – megfelelő helyen,

2. ábra

a súlypontban vagy annak közepében lévén – képes ott tartani a szemet, és arról szemmozgás nélkül áttekinthető az egész kép. Az arányok csak így válhatnak áttekinthetővé és egymáshoz mérhetővé. A különböző felületeket és elemeket csak így érzékelhetjük együtt, de saját szerepükben vagy jelentőségükben. Az ábra jól szemlélteti azt is, hogy a világos, de főleg a fehér képi elemnek ilyenkor milyen fontos a szerepe. Kiváltképp az összességében sötétebb tónusokból álló képeken. A kisebb világos foltok minden esetben erősen vonzzák a szemet. Ebből adódik az is, hogy egy világos összhatású képben a horizont súlypontjába sötét elemnek kell kerülnie. Fontos tehát, hogy erősen eltúlzott arányú képeknél a horizontvonal súlypontjában, vagy ahhoz közel legyen valami határozott elem, amely meg tudja kötni a szemet. Mindig törekedni kell arra is, hogy a hangsúlyos rész elemeinek elrendezése a ho-

3. ábra

- **Az elhagyott bauxitbánya erezett textúrája és az előtte komplexen színben pompázó csemete miatt az előtér mellett hangsúlyosan ábrázolni, még a rajzos ég ellenére is. A minták oda-vissza vezetnek a szemet a horizont és az előtér között, de a kép áttekintése után a felső súlyvonal közelében elhelyezkedő, két domb közötti vágaton nyugszik meg a szem.**

5. kép

rizonton elhelyezkedő kulcselem felé terelje a szemet (lásd ismét az 5. képet). Figyeljünk azonban arra is, hogy a kép perifériáira ne kerüljön semmi olyan, főleg vakítóan világos, kicsiny folt, ami összességében „kilóg” a képből, mert ez minden esetben „kivezeti” a szemet, felborítva a kompozíciót (6. kép).

Ha az eltolt horizontú kép világítása nem kiegyenlített (vagyis az előtér és háttér fényviszonyainak nagy a megvilágítási különbsége), számoljunk azzal, hogy a világosabb ég vagy a sötétebb előtér kedvezőtlenül befolyásolhatja az expozíciót. A részek kimerése után az expozíciót is a számunkra hangsúlyosabb rész irányába toljuk el, mivel azon fontosabb a pontos tónusmegjelenítés. Ha mind a kettőt részletgazdagon kívánjuk ábrázolni, film esetében fényszűrőt célszerű alkalmazni, míg digitális fényképezésnél azt a köztes értéket kell megtalálnunk, amelyből a RAW-konverter segítségével két használható tónusú képet tudunk kibontani. Jó megoldás lehet, ha biztosan állványra helyezett géppel két különböző expozíciót készítünk a helyszínen, és a két kép digitális állományát a horizont mentén összemaszkoljuk, azaz képszerkesztő programban a két képet egymás fölé rétegelve, rétegmaszkokkal egyesítjük. Megfelelő fényviszonyú, „felhőgazdag” ég esetén a polarizációs szűrő mindig jó segítség az ég felől érkező több fény megszürésére (1. kép).

Természetesen készülnek olyan tájképek is, ahol az ég nem képalakító elem. Azonban ezekben az esetekben is él a képmegosztó szabály, vagyis a téma határozza meg, hogy a kép melyik részét ábrázoljuk hangsúlyosabban vagy olyan módon, hogy arra terelhesük a figyelmet. A kép súlypontjában kötése ilyenkor talán még fontosabb, hiszen az ég „hiányában”

FOTO MOZAIK • 2012 április

- **Bármennyire is jó helyen van a templom a kompozíció szempontjából, nem a sok fehér épület vonja el róla a tekintetet, hanem a kép két alsó szélén lévő kicsiny fehér foltok, főleg a szélső villanyoszlop és jobbra a két kicsi kerítéselem. Ezek nem engedik megállapodni a szemet a kép súlypontjában.**

beszűkül a tér, elvesznek az arányok (7. kép).

A horizontvonalal kapcsolatos egyik legfontosabb szabály, különösen víz esetében, hogy az nem lehet ferde! (Ha víz van a képen, mindig az számít a horizontvonalnak!) Nincs abszurdabb látvány a kép valamelyik oldalán „kifolyó” víznél, kivéve azokat az eseteket, amikor egy extrém művészi hatás érdekében tudatosan döntjük meg ezt a vonalat. Ennek azonban képileg indokoltak kell lennie, nem valamiféle trendkövető ideának.

Ha a horizontot jelentő talaj lejtős, legyen mindig valami függőleges elem a képen, ami támpontjával szolgálhat a szemnek (8. kép)!

6. kép

7. kép

- **A zárt tájban a vízen megtörő fényvonal jelenti a horizontot, azaz a kép elválasztó vonalát. Az azon elhelyezkedő, vakító fényben ragyogó csónak meg is teremti a kép súlypontját, és egyben a tér arányait is érzékelteti.**

- **Ezen a képen látszatra semmi sem egyenes. Csak a horizont mögül előbukkanó, függőleges középvonalú traverz ad támpontot a szemnek. A dróttól összekuszált kép nyugtalanságát a szelíd felhőzet ellensúlyozza.**

8. kép

